

Нагласите за предприемачество на студентите педагози – предизвикателство към кандидатстването за проекти в новия програмен период (2014 – 2020 г.)

Юлия Дончева

Abstract: Attitudes towards entrepreneurship of student teachers - a challenge to apply for projects in the new programming period: Entrepreneurial skills associated with project management, suggest the presence of specific values and beliefs between civil society actors - companies, schools, universities, research centers and NGOs. European funds, more than ever focused on supporting innovation. According to the Commission, 51% of young Europeans wish to take the path of entrepreneurship, but few of them managed to turn ambition into reality. On many start-up entrepreneurs lack management skills (such as features and functions of the manager - strategist, innovator, motivator, coordinator, mentor, helper, mediator, etc.), and key knowledge to run a successful business or project.

Key words: entrepreneurship, student teachers, projects in the new programming period

ВЪВЕДЕНИЕ

Необходимостта от компетенции у младите хора, относно управлението на проекти е огромна, дори належаща. Новият програмен период (2014-2020 г.), със седемте си Оперативни програми (ОП) – ОП „Региони в растеж“, ОП „Развитие на човешките ресурси“, ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, ОП „Иновации и конкурентоспособност“, ОП „Транспорт и транспортна инфраструктура“, ОП „Околна среда“, ОП „Добро управление“. И двете - „Програма за Морско дело и рибарство“ и „Програма за развитие на селските райони“, откриват нови, както възможности така и предизвикателства пред българската администрация, пред работодателите и членовете на правителствения и неправителствен сектор, относно усвояването на финансови ресурси и инструменти. Общата стратегия на национално ниво е за използване на Европейските структурни и инвестиционни фондове на Европейския съюз, Кохезионния фонд и др., за финансиране на проекти за страните членки от Общността.

Националната програма за реформи и постигане на общоевропейските цели за растеж и заетост, формулирани в Стратегия „Европа 2020“ осигурява:

- обоснованост на стратегическите решения;
- сътрудничество и координация между съответните органи, вкл. договорености за улесняване на изпълнението на последващ етап;
- прозрачност чрез включване на ангажирани не само спрямо ЕК, но и спрямо партньорите и бенефициентите.

Стратегическите приоритети (СП) за финансиране са в следните области:

- *Стратегически приоритет 1:* Образование, заетост, социално включване и здравеопазване за приобщаващ растеж.
- *Стратегически приоритет 2:* Научни изследвания, иновации и инвестиции за интелигентен растеж.
- *Стратегически приоритет 3:* Свързаност и зелена икономика за устойчив растеж.
- *Стратегически приоритет 4 (хоризонтален):* Добро управление и достъп до качествени административни услуги.

Подходът към изработване на проект не е „писане“! Разработването на проект е продължителен процес, който изисква „стъпка по стъпка“, т.е. поетапна подготовка на проектното предложение. Изисква включването на значителен брой хора (човешки ресурси). Изисква познания, компетентности, усилия и време.

Изисква настоящите студенти, в най-общ план, да имат знания за предприемачество, иновации, стопанско управление, финансиране и т.н., и т.н. Тук резонно си задаваме въпроса, доколко студентите от педагогическите специалности

имат необходимата подготовка за такъв вид дейност? За пореден път ли ще се отчете, че теорията (учебните планове във ВУЗ-овете) не е в синхрон с деловата практика или напротив – студентите са мотивирани и подготвени?!

ИЗЛОЖЕНИЕ

От училището до ВУЗ-а. В конспектен вид ще предложим на вниманието ви съдържанието на учебната програма по предмета “Предприемачество”, за всички неикономически специалности и професии, утвърдена със заповед № РД 09-872/20.06.2005 г. на Министерството на образованието и науката. Тя създава възможности за усвояване на основополагащи познания и отчасти умения по започването на нов бизнес и успешното управление на малки, средни и големи фирми. Логиката на съдържанието на учебния предмет позволява първоначално усвояването на знания и умения в областта на предприемачеството и стартирането на нов бизнес (изготвяне на бизнес план). След това се преминава към управлението на вече действаща фирма с отчитане на вниманието на нейните особености: размер, вид на бизнеса и т.н. Практическата ориентация на предмета изисква използването на добри примери и технически средства за представяне на учебния материал, обединявайки знания от различни направления (техника, маркетинг, информационни технологии, финанси), чието съчетаване трябва да се осъществи конкретно при преподаването му.

Основната цел на обучението по учебния предмет е: учениците да получат базисни познания и умения в предприемаческата дейност – най-вече при изготвянето на бизнес план за стартиране на бизнес и ефективно управление на вече действащи фирми от различен размер и вид бизнес.

Постигането на основната цел се реализира чрез няколко подцели (задачи):

- придобиване на знания за предприемаческия процес и поведението на предприемача;
- придобиване на знания за малките и средни предприятия и задачите, решавани от тях;
- придобиване на знания и умения за подготовката на бизнес план за започване на нов бизнес;
- придобиване на знания за ролята и основните характеристики на съвременния мениджмънт;
- придобиване на знания за основните функции на управление, съставлящи управленския процес;
- придобиване на знания за характерните моменти в управлението на МСП;
- изграждане на умения за работа с практически примери и обобщение на знания от различни литературни източници.

Общ хорариум 93 учебни часа.

Във Висшите учебни заведения. Както отбелязва Е. Петрова: „Настоящият век в управлението на проекти се характеризира с промотирането на гъвкавите методи като философия в процеса на създаване и реализиране на проекти. Те предлагат нов поглед върху проектната дейност и акцентират върху сътрудничеството, взаимопомощта и екипната работа.“ [4, с. 29]. Точно в такъв конструктивистки дух и похвати разглеждаме със студентите педагози тематиката. Не случайно посочихме по-горе учебната дисциплина „Предприемачество“, защото хубаво би било, постъпвайки в университета, всички те да са изучавали този предмет. Необходимостта произтича от факта, че по този начин ще имат натрупани базисни знания, над които да се „гради“ информираността, а не да се започва с елементарно обясняване на терминология, например.

Много накратко ще представим с какво и до колко студентите се запознават, относно същността на управлението на проекти. В рамките на общо 45 часа в

семестъра, в лекционните и практически упражнения по учебната дисциплина, те усвояват следните компетенции, а именно:

Проектите са *уникални по характер*, преобладаващата част от дейностите на всеки проект са специфични и се различават от тези на другите проекти и стандартните дейности;

Проектът е *еднократен, определен във времето процес*. Всеки проект има начало и край на завършване и в рамките на този период трябва да бъдат изпълнени всички дейности произтичащи от целта на проекта.

Всеки проект има *собствен бюджет*, който включва разходите за изпълнение на всички предвидени дейности.

Всеки проект има *собствени ресурси* – работна сила, машини и оборудване, материали разпределени по дейностите на проекта.

Реализирането на всеки проект е свързано с известен *риск, поради неопределеността при изпълнението на проекта* (надхвърляне на предвидените разходи, удължаване на сроковете, и пр.).

В тази връзка добрата система за управление на обекти изисква:

- Разбиване структурата на проекта като се дефинират основните фази /дейности/ и задачи. Определяне и “ключовите” моменти към всяка от дефинираните фази от изпълнението.
- Идентифициране необходимите ресурси за изпълнение на съответната дейност/задача.
- Изготвяне на график за изпълнение.
- Определяне на зависимостите, предположения и рискове при изпълнение на всеки един от етапите.

Със студентите се коментира и анализира комплексната методика за разработка на проект, която се състои от следните компоненти:

Фази:

- Идентификация;
- Формулиране;
- Реализация;
- Оценка.

Стадии:

- Предварително проучване (експрес анализ);
- Инвестиционно намерение/инвестиционно предложение;
- Проучване за приложимост (предварителен и завършващ доклад);
- Бизнес проектиране/инвестиционно проектиране (бизнес модел);
- Проектен анализ (проектни оценки, обществен модел);
- Анализ на риска (оценка на риска);
- Специализирани оценки (експертни доклади);
- Комплексен анализ и оценка (обобщен доклад).

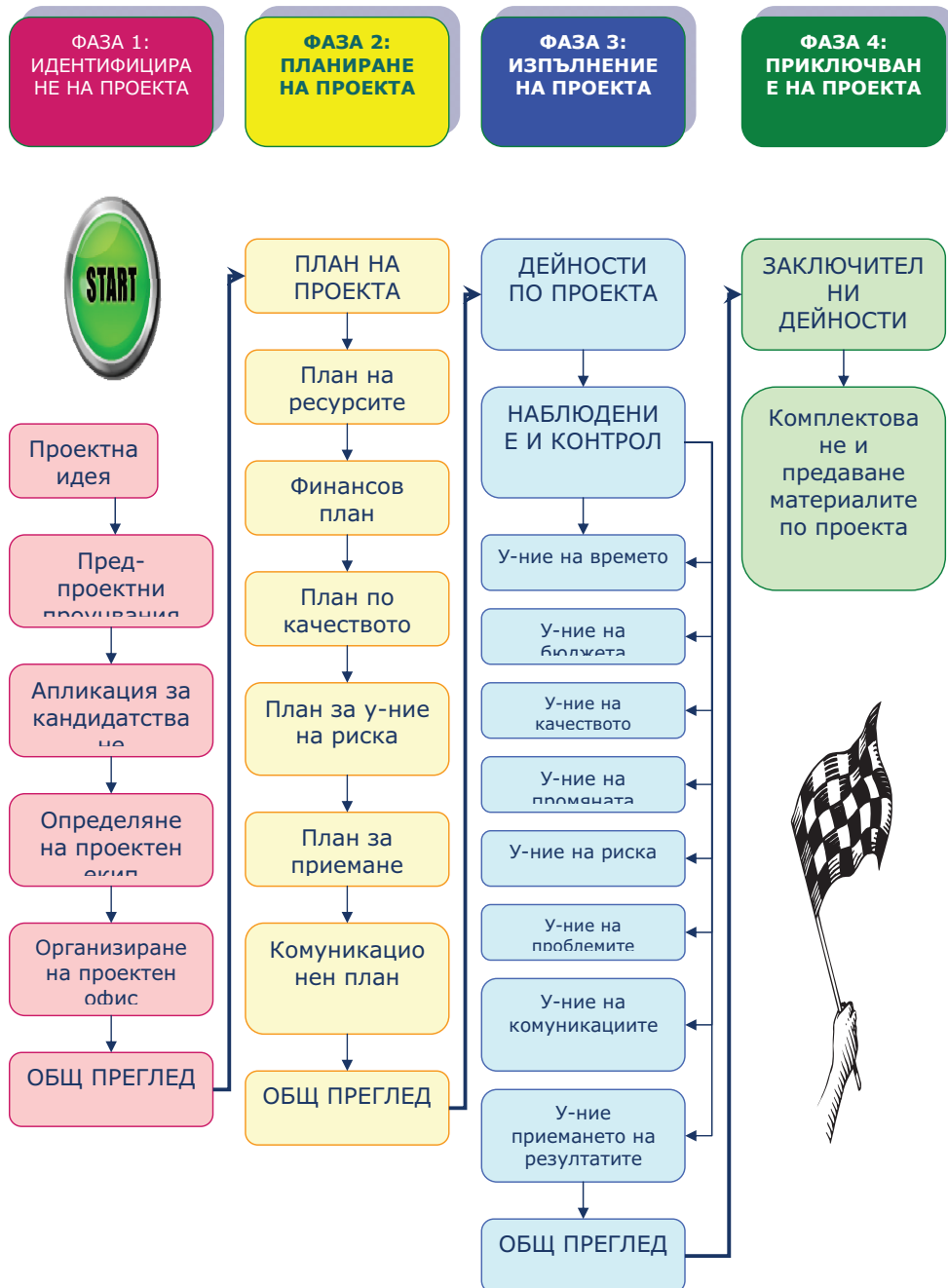
Етапи:

- Анализ и оценка на дружеството с/без проекта;
- Оценка на бизнеса/обществения интерес;
- Анализ и оценка ефективността на всеки участник.

Обобщено управлението на проектния цикъл е представено в Схема 1¹

¹ Източник: Областен информационен център - Русе

Схема 1. Управление на проектния цикъл

До тук разгледахме в най-общ план информираността, която усвояват студентите по менажирането на проекти. Ще разгледаме също така, защо е необходимо обединяването на компетенциите по управление на проекти и предприемачество? Защото както казва К. Манолов в своята книга „Новото българско предприемачество в преходния период“ – „Пазарната икономика без свободно предприемачество е фикция“ [по 3].

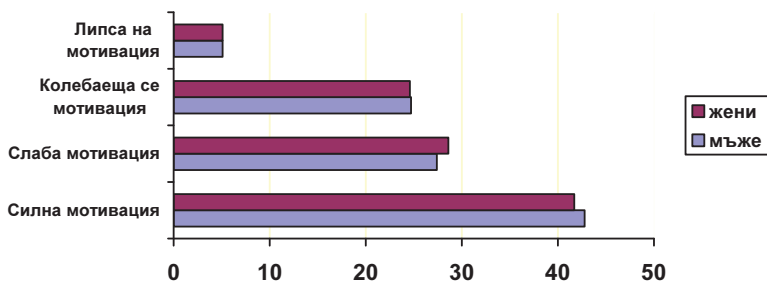
Предприемачески профил. По дефиниция предприемачът е „Индивид с уникални личностни характеристики и способности, който поема рискове и инвестира ресурси, за да създаде нещо ново-нов продукт, технологична система, технология или нов начин за производство на нещо, което вече съществува или да формира нов пазар“. Личностните му характеристики се свеждат до следните качества - притежаване на мотивация и вътрешна потребност постоянно да създава нещо ново, да изменя и налага на пазара знания и умения; самостоятелност и независимост, склонност към поемане на риск – управленски, финансов, социален; склонност към системен, упорит труд и пълно себеотдаване; висока чувствителност и готовност за бързи действия и вземане на бързи решения – особено в условията на неопределеност и недостатъчна налична информация; способност за самоанализиране, самооценка и признаване на грешките; бързо стабилизиране след стопански неуспех; оптимизъм – предприемачите притежават самоувереност и вяра в успеха на съответното стопанско начинание.

Изхождайки от характеристиките, от наложените стандарти на пазара на труда, си зададохме въпросите – до колко нашите студентите педагози имат мотивация за постигане на успехи относно проектните дейности? Какъв е техният предприемачески профил, отново обвързан с проектното менажиране? Практически подготвени ли са, компетентни ли са, готови ли са да посрещнат предизвикателствата на социалната пазарна икономика на Европа за 21-ви век?

Отговорите са потърсени чрез анкетно проучване по следните дименсии – *Мотивация за предприемачество и Самодостатъчност за осъществяване на предприемачество.*

Анкетирани са студенти от специалностите Предучилищна и начална училищна педагогика, Начална училищна педагогика с чужд език и Социална педагогика (при Русенски университет „Ангел Кънчев“) от редовна и задочна форма на обучение, 1-ви до 4-ти, 5-ти курс. По-големият процент 73,3% са жени, 26, 7% са мъжете, средна възраст 29 години.

Резултатите са представени в *Графика 1* и *Графика 2*:

Графика 1. Нива на Мотивация за предприемачество.

Прави впечатление, че разликите между мъжете и жените са минимални, на места изравнени. По показател *Липса на мотивация за предприемачество* и при мъжете и при жените процентът е изравнен – 5,1%. *Колебавещите се* също показват

припокриващи се нива – 24,7% за мъжете и 24,6% за жените. Слабо изразена разлика в стойностите има при *Слабата мотивация* – 27,4% при мъжете и 28,6% при жените. И количествените резултати по показател *Силна мотивация*, желание за предприемачество, с лек превес са мъжете 42,8%, при жените – 41,7%.

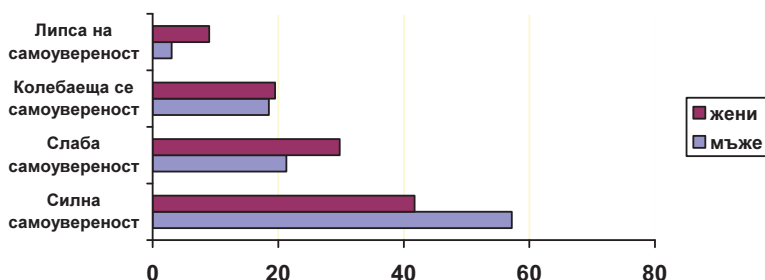
Мотивацията е мисловен процес, на основата на който хората формират конкретно поведение, действия, за да достигнат своите цели. В процеса на опредметяване на потребностите се ражда мотивът, който се определя и като осъзната потребност. „Мотивът е вътрешната подбуда за действие, свързана с някаква потребност и проявяваща се в динамична насоченост на поведението.“ [2, с.18]. Често при вземане на решения се сблъскват няколко мотива. Борбата на мотиви е важна движеща сила в човешкото поведение. Обикновено обаче единият от мотивите става водещ – мотив → цел, а другите ги подкрепят или пречат – мотиви → стимули. Както казва В. Василева: „Стремежът на учителите трябва да бъде насочен към това доминиращи при учениците да бъдат социалните и познавателните мотиви – мотиви за самообразование и самовъзпитание; мотиви за взаимодействие с околните.“ [1, с. 8]. Високата мотивация, е оня стимул, който кара човек да положи определени усилия към постигането на желаните цели или резултат, било то глобален, било то ежедневен, но персонално значим.

Ключови компетентности при определяне на *Самодостатъчност* за осъществяване на предприемачество. Политиката в областта на образованието се определя във връзка с изискванията на Европейския съюз към членството на България в него, на Правителствената програма за интеграция, икономически растеж и социална отговорност, Национална програма за училищно образование и предучилищно възпитание и подготовка, Национална стратегия за въвеждане на информационните и комуникационни технологии, Национални стратегии за научни изследвания, Работна програма „Образование и обучение 2020“ в контекста на Лисабонската стратегия. Образованието, според Жак Делор, трябва да бъде организирано около „четири фундаментални типа обучение, които в течение на живота на всеки да служат като стълбове на знанието, отразени и в мотото на Концепцията за Закон на предучилищното и средно образование (МОН, 2011):

- да се научим да знаем, което означава да овладеем способността да разбираме;
- да се научим да правим, така че да успяваме да бъдем градивни при всякакви условия;
- да се научим да живеем заедно, така че да участваме и да сътрудничим с останалите хора във всички човешки дейности;
- да се научим да бъдем, а това означава да се движим напред.

Така наречените *Ключови компетентности* представляват прехвърляеми, мултифункционален пакет от знания, умения и нагласи, от които всички хора се нуждаят за лична реализация и развитие, включване и заетост. Те трябва да са разработени от края на задължителното училищно образование или обучение, и следва да действат като основа за по-нататъшно обучение, като част от ученето през целия живот.

Анализът на анкетата със студентите по показател *Самодостатъчност* за осъществяване на предприемачество е визуализиран в *Графика 2*.

Графика 2. Нива на Самодостатъчност за осъществяване на предприемачество.

Данните са със следните стойности: *Липса на самоувереност* в собствените сили показват 9% от жените срещу само 3% от мъжете. Количествените резултати по показател *Колебаеща се самоувереност* са с много близки стойности, почти се припокриват, за мъжете са 18,5%, за жените са 19,5%. *Слаба самоувереност* в собствените сили имат повече жените 29,8%, при 21,3% за мъжете. По показател *Силна самоувереност*, мъжете много повече вярват в силите си 57,2%, а при жените 41,7%. Може да се каже, че разликите не са драстични. Възможно е този факт да се дължи на много фактори, които се явяват предизвикателство за следващи проучвания.

За подрастващото поколение, начинът на живот е от жизненоважно значение за тяхното израстване, развитие и просперитет. В новия високо технолизиран, компютризиран, дигитален свят (век) здравословният начин на живот означава съвкупност, освен (не само от) здравословно хранене, а най-вече чрез двигателна активност, формирана, затвърдена и осъзната като физическа култура, модел на живот, на поведение, емоционална удовлетвореност, преодоляване на стреса с ефективността и устойчивостта на формите и методите на тези въздействия.

От проведените анкети, също така креативността и иновативността, находчивостта, гъвкавостта, лидерството и аналитичното мислене са идентифицирани като най-често срещаните умения, посочвани като важни за човека, за придобиването на които е необходимо провеждането на целенасочени обучения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В настоящите условия изключително важно е предприемане на активни действия по адаптиране на фирми и предприемачи към новите европейски изисквания за работа, както и намаляването на несъответствието между образователното равнище и професионалните умения и квалификация на заетите от пазара на труда. Ясно се очертават и потребностите за активизиране на подкрепата за предприемачество и стимулиране на малкия бизнес, в това число и в сферата на образованието и социалната работа. Това поражда и необходимостта от развитие на иновационната култура сред младите хора, защото предприемаческото мислене е ключов елемент от икономическия растеж и задължително условие за устойчиво местно, регионално, национално и трансгранично развитие, както и за социално сближаване. За жалост (според статистиката) България е на последно място по иновации в Европа. Много важна е екосистемата, която трябва да се създаде, за да може тези иновации да се реализират и да има икономическа полза от тях. По този начин ще се създадат нови работни места и ще се повиши стандартът на населението.

Предприемаческите умения, свързани и с управлението на проекти, предполагат наличието на специфични ценности и убеждения между участниците в гражданското общество – фирми, учебни заведения (институции), университети, изследователски центрове и неправителствени организации. Европейските фондове повече от всякога са съсредоточени към подкрепа на иновациите. По данни на ЕК 51% от младите Европейци желаят да поемат по пътя на предприемачеството, но малка част от тях успяват да превърнат амбицията си в реалност. На много от стартиращите предприемачи им липсват управленски умения (като например, качества и функции на мениджъра – стратег, иноватор, мотиватор, координатор, наставник, помощник, посредник и т.н.), както и ключови познания, за да ръководят успешен бизнес или проект.

Нагласите за предприемачество на студентите педагози – предизвикателство към кандидатстването за проекти в новия програмен период (2014-2020 г.). Факт е, че в България все още няма изградена добра мрежа на комуникация между заинтересованите страни – наука, бизнес и държава. Бизнесът е необходимо да бъде по-отворен за иновативните идеи и да има по-силна връзка с научните среди, а държавата трябва да осигури тази законодателна рамка, която ще благоприятства това взаимодействие между бизнес и наука. Тоест да се постави в една рамка и платформа обединени науката, бизнеса и държавата. Защото, за да е успешен един бизнес, той трябва на първо място да има силната подкрепа на общността, в която работи. Всички ние сме зависими един от друг. Реализацията на бизнес проект трябва да се направи в партньорство със заинтересовани страни, само така може да се гарантира успехът на начинанието.

Предизвикателствата в случая пред младите хора са да получат необходимата основа от компетенции за развитие на предприемаческа дейност, оценка на потенциала и реализация на иновативни проекти, и не на последно място да усвоят мотивационни и практически умения, устойчиви и практически ориентирани знания и умения свързани с разработването и реализацията на конкретни предприемачески проекти. Ако техните идеи са успешни и се реализират, те ще станат пример за следващата вълна от предприемачи и хора с иновативно мислене.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Василева, В., Формиране на мотивация за учене у учениците. В: сборник доклади от Пета международна научнопрактическа конференция „Мотивация и интереси към ученето“, Рс., ИК „МЕДИАТЕХ“, 2015.
- [2] Илиева, И., Мотивацията за спортуване в начална училищна възраст, ПБ РУ „Ангел Кънчев“, Рс., 2012.
- [3] Манолов, К., Новото българско предприемачество в преходния период, АИ „Марин Дринов“, Сф., 1995.
- [4] Петрова, Е., Управление на проекти, Вт., ИК на НВУ „Васил Левски“, 2014.
- [5] Областен информационен център Русе - oic.ruse@eufunds.bg.

За контакти:

Гл. ас. д-р Юлия Дончева, Катедра “Педагогика, психология и история”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 841 609 201, e-mail: jdoncheva@uni-ruse.bg.

